

เห็ดเป็นอาหารที่มีคุณค่าโภชนาการสูง มีโปรตีนและใยอาหารปริมาณมาก มีไขมันน้อย นับเป็นอาหารที่ดีต่อสุขภาพ การบริโภคเห็ดมีแนวโน้มเติบโตขึ้นตามทิศทางการตลาดอาหารเพื่อสุขภาพทั้งในประเทศและต่างประเทศ การเพาะเห็ดสร้างอาชีพรายได้ให้กับเกษตรกรที่ผ่านมา เกษตรกรประสบปัญหาการผลิตเห็ดอย่างต่อเนื่อง ปริมาณผลผลิตไม่สอดคล้องกับความต้องการของตลาด มูลค่าผลผลิตตกต่ำ เกิดการสูญเสียรายได้ ทั้งนี้ โปรแกรมนฯ ได้สนับสนุนการศึกษารวบรวมข้อมูลสถานภาพการผลิตเห็ดเศรษฐกิจกลุ่มเห็ดเพาะในถุงพลาสติกและข้อมูลด้านการตลาดในประเทศไทย เพื่อการพัฒนางานวิจัยและยกระดับการผลิตเห็ดเศรษฐกิจของประเทศไทย

เห็ดเศรษฐกิจกลุ่มเห็ดเพาะในถุงพลาสติกที่มีการผลิตปริมาณมากในประเทศไทย 1) เห็ดนางฟ้าภูฐาน 2) เห็ดขอนขาว 3) เห็ดหูหนูดำ

โรงเรือนเพาะเห็ดในถุงพลาสติก

การเตรียมก้อนเชื้อวัสดุเพาะเห็ด

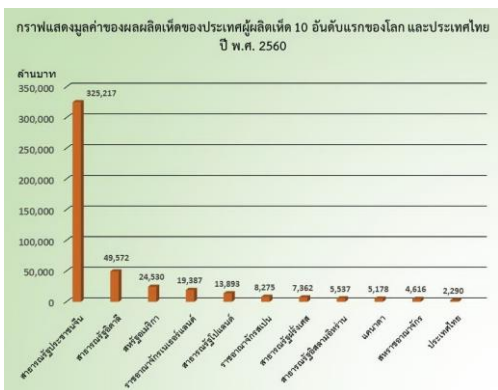
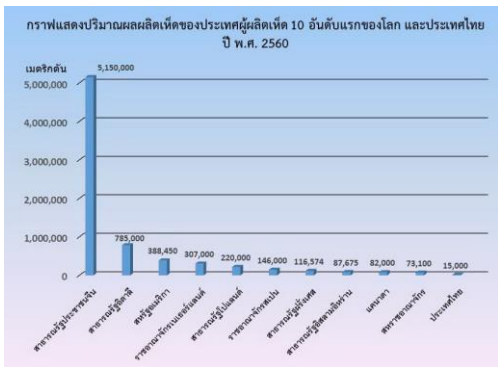
รายละเอียดผลงาน

มูลค่าทางเศรษฐกิจของการผลิตเห็ดเชื้อและการผลิตเห็ดก้อนในประเทศไทย

- การผลิตเห็ดเชื้อเห็ดเพื่อจำหน่าย ผู้ผลิตจะต้องได้ใบอนุญาตการผลิตตามมาตรฐานสินค้าเกษตร เรื่อง หลักปฏิบัติสำหรับการผลิตเชื้อเห็ด (มกษ. 2507-2559) ของ สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ (มกอช.) ปัจจุบัน (มกราคม 2563) มีผู้ผลิตได้รับใบอนุญาตแล้ว 108 ราย จากผู้ประกอบการผลิตเชื้อเห็ดเพาะในถุงและเชื้อเห็ดฟางรวมประมาณ 128 ราย
- การผลิตเห็ดเชื้อเห็ดจำหน่ายในประเทศปี 2562 ส่วนใหญ่ร้อยละ 80 เป็นผู้ผลิตเห็ดเชื้อเห็ดเพาะในถุงพลาสติก, ผู้ผลิตเห็ดเชื้อร้อยละ 11 เป็นผู้ผลิตเห็ดเชื้อเห็ดฟาง, และผู้ผลิตเห็ดเชื้อร้อยละ 9 เป็นผู้ผลิตเห็ดเชื้อเห็ดถังเช่า คิดเป็นมูลค่าทางเศรษฐกิจการผลิตเห็ดเชื้อ 99,801,600 บาทต่อปี
- เห็ดเชื้อเห็ดเพาะในถุงที่ผลิตมากที่สุด คือ กลุ่มเห็ดสกุลนางรม (*Pleurotus*) รองลงมาเป็นกลุ่มเห็ดขอน (*Lentinus*) และเห็ดหูหนู (*Auricularia*) เห็ดเชื้อเห็ดบริสุทธิ์ที่ผู้ประกอบการผลิตจำหน่ายเป็นเชื้อเห็ดที่แยกมาจากดอกเห็ดที่เพาะในฟาร์มตัวเองและจากฟาร์มเกษตรกรผู้ใช้เชื้อเห็ด
- ประเทศไทยมีการเพาะเลี้ยงเห็ดเศรษฐกิจมากถึง 13 ชนิด ได้แก่ เห็ดนางฟ้าภูฐาน, เห็ดนางรมฮังการี, เห็ดเป๋าฮื้อ, เห็ดหูหนู, เห็ดกระด้าง, เห็ดขอนขาว, เห็ดหอม, เห็ดโคนน้อย, เห็ดโคนญี่ปุ่น, เห็ดมิลก, เห็ดแครง, เห็ดหลินจือ และเห็ดถังเช่า
- ปี 2562 การผลิตเห็ดของเกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 71.6 เป็นเกษตรกรรายย่อย มีกำลังการผลิต 1,000-30,000 ก้อนต่อฟาร์มต่อปี คิดเป็นมูลค่าทางเศรษฐกิจ 50,010,160 บาท, เกษตรกรระดับกลางร้อยละ 21.8 มีกำลังการผลิต 30,001-200,000 ก้อนต่อฟาร์มต่อปี คิดเป็นมูลค่าทางเศรษฐกิจ 74,348,000 บาท, เกษตรกรรายใหญ่ร้อยละ 5.4 มีกำลังการผลิต 200,000-600,000 ก้อนต่อฟาร์มต่อปี คิดเป็นมูลค่าทางเศรษฐกิจ 118,400,000 บาท และเกษตรกรร้อยละ 1.1 มีกำลังการผลิตมากกว่า 600,000 ก้อนต่อฟาร์มต่อปี คิดเป็นมูลค่าทางเศรษฐกิจ 52,800,000 บาท และรวมมูลค่าทางเศรษฐกิจ 295,558,160 บาทต่อปี

แนวโน้มมูลค่าของการผลิตเห็ดเศรษฐกิจในประเทศไทย

- มูลค่าทางเศรษฐกิจ ประเทศไทยมีแนวโน้มผลิตเห็ดเพิ่มขึ้นทุกปี ผลผลิตเห็ดส่วนใหญ่ใช้บริโภคภายในประเทศมีเพียงส่วนน้อยที่ส่งออกตลาดต่างประเทศ สมาคมนักวิจัยและเพาะเห็ดแห่งประเทศไทย พบว่า ในปี 2560 ปริมาณผลผลิตเห็ด 41,322 ตัน คิดเป็นมูลค่า 2,291 ล้านบาท ในปี 2563 มีปริมาณการผลิตเชื้อเห็ดของผู้ประกอบการจำนวน 20 ล้านขวด คาดว่าจะผลิตดอกเห็ดสดได้ประมาณ 150,000 ตัน คิดเป็นมูลค่า 9,000 ล้านบาท แสดงให้เห็นว่าประเทศไทยเป็นหนึ่งในประเทศที่มีศักยภาพการผลิตเห็ดเศรษฐกิจของโลก
- ประเทศที่มีการผลิตเห็ด 5 อันดับแรกของโลก ได้แก่ 1) สาธารณรัฐประชาชนจีน ผลผลิต 5,150,000 ตันต่อปี คิดเป็นมูลค่า 325,217 ล้านบาท, 2) สาธารณรัฐอิตาลี ผลผลิต 785,000 ตันต่อปี คิดเป็นมูลค่า 49,572 ล้านบาท, 3) สหรัฐอเมริกา ผลผลิต 388,450 ตันต่อปี คิดเป็นมูลค่า 24,530 ล้านบาท

รายละเอียดผลงาน (ต่อ)

4) ราชอาณาจักรเนเธอร์แลนด์ ผลผลิต 307,000 ตันต่อปี คิดเป็นมูลค่า 19,387 ล้านบาท, และ 5) สาธารณรัฐโปแลนด์ ผลผลิต 220,000 ตันต่อปี คิดเป็นมูลค่า 13,892 ล้านบาท (Maps of world, 2017)

ข้อมูลการตลาดเห็ดเศรษฐกิจของประเทศไทย

- รูปแบบการจำหน่ายเห็ด เกษตรกรมีการจำหน่ายเห็ด 3 แบบ คือ 1) การขายปลีกให้กับผู้บริโภคทั่วไป 2) การขายส่งให้แก่พ่อค้าคนกลางหรือโรงงานแปรรูป และ 3) การรวมกลุ่มเกษตรกรหรือวิสาหกิจชุมชนผู้ผลิตเห็ด
- ตลาดซื้อขายเห็ด แบ่งเป็น 1) ตลาดสด เป็นตลาดที่ไม่มีมาตรการควบคุมคุณภาพสินค้า มีกระจายทั่วประเทศ และ 2) ตลาดกลางสินค้าเกษตร เป็นตลาดขนาดใหญ่ประจำภูมิภาค มีระบบการจัดการซื้อขาย ประมูลราคาอย่างเปิดเผย มีคลังเก็บสินค้า มีการควบคุมคุณภาพคัดเกรดสินค้าที่นำเข้าสู่ตลาดเข้มงวด โดยตลาดกลางสินค้าเกษตรขนาดใหญ่ 3 อันดับแรกที่เป็นแหล่งซื้อขายเห็ดของประเทศคือ ตลาดไท ตลาดสี่มุมเมือง จ.ปทุมธานี และตลาดศรีเมือง จ.ราชบุรี

ข้อเสนอแนะแนวทางการดำเนินงานด้านเห็ดเศรษฐกิจของประเทศไทย

- การจัดการความรู้และยกระดับการผลิตเห็ดของเกษตรกร สร้างอาชีพ และรายได้ในประเด็นสำคัญ ได้แก่ 1) ส่งเสริมการวิจัยพัฒนาคุณภาพหัวเชื้อเห็ด 2) การจัดการความรู้จากภูมิปัญญาของเกษตรกร 3) การทำมาตรฐานการผลิตก่อนซื้อเห็ดเพื่อจำหน่าย 4) สร้างเครือข่ายเกษตรกรกลุ่มผู้ผลิตเห็ด 5) สร้างแรงจูงใจให้กับคนรุ่นใหม่หรือ Young Smart Farmer 6) ภาครัฐต้องสนับสนุนและกระตุ้นการตลาด และ 7) สร้างความร่วมมือกับหน่วยงานหรือผู้เชี่ยวชาญทั้งภายในและต่างประเทศ และได้วิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งเสริมการผลิตเห็ดของเกษตรกร ได้แก่ 1) คุณภาพหัวเชื้อเห็ด 2) การวิจัยพัฒนาคัดเลือกและปรับปรุงพันธุ์เห็ด 3) การจัดการความรู้การผลิตเห็ดของเกษตรกร 4) การถ่ายทอดเทคโนโลยีสมัยใหม่ให้เกษตรกร 5) การสนับสนุนของหน่วยงานภาครัฐ และ 6) การส่งเสริมการตลาดเห็ดเศรษฐกิจ

Specification ของผลงาน:

- มูลค่าการผลิตหัวเชื้อและการผลิตเห็ดก่อนในประเทศไทย รวมทั้งแนวโน้มการผลิตเห็ดเศรษฐกิจของประเทศไทยเทียบกับตลาดโลก
- ข้อเสนอแนะแนวทางการดำเนินงานด้านเห็ดเศรษฐกิจของประเทศไทย

แนวทางการนำผลงานไปใช้ประโยชน์:

- จัดทำคู่มือ หรือ เอกสารเผยแพร่องค์ความรู้เกี่ยวกับเห็ดเศรษฐกิจของประเทศไทยให้กับวิสาหกิจชุมชนหรือเกษตรกรผู้สนใจ
- การแลกเปลี่ยนร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อาทิ กรมวิชาการเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร สมาคมนักวิจัยและเพาะเห็ดแห่งประเทศไทย นักวิจัย และเกษตรกร กำหนดทิศทางการวิจัยพัฒนาการเพิ่มมูลค่าและยกระดับการผลิตเห็ดเศรษฐกิจ สร้างอาชีพ รายได้ และผลักดันให้เห็ดเป็นพืชเศรษฐกิจของประเทศ

กลุ่มเป้าหมายนำไปใช้ประโยชน์: นักวิจัย นักวิชาการ เกษตรกร ผู้สนใจข้อมูลเห็ดเศรษฐกิจ จากหน่วยงานต่างๆ เช่น สมาคมนักวิจัยและเพาะเห็ดแห่งประเทศไทย, กรมวิชาการเกษตร, สำนักงานเกษตรจังหวัด, และสถาบันการศึกษา

หน่วยงาน/องค์กร ที่มีความร่วมมือ:

- สมาคมนักวิจัยและเพาะเห็ดแห่งประเทศไทย
- กรมวิชาการเกษตร
- วังเห็ด
- สำนักงานเกษตรจังหวัด
- มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์